

10

Guies
breus de
participació
ciutadana

Guia de transversalitat de gènere en els processos participatius

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Acció Exterior,
Relacions Institucionals i Transparència**

Guia de transversalitat de gènere en els processos participatius. – (Guies breus de participació ciutadana ; 10)
Bibliografia

I. Catalunya. Direcció General de Participació Ciutadana i Processos Electorals II. Catalunya. Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals i Transparència III. Títol IV. Col·lecció: Guies breus de participació ciutadana ; 10
1. Participació comunitària 2. Igualtat entre els sexes
342.722/.724-055.1/.3
352.072.7

Guies breus de participació ciutadana, 10

Guia de transversalitat de gènere en els processos participatius

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals
i Transparència

Coordinació: Direcció General de Participació Ciutadana i Processos Electorals. Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals i Transparència.
Generalitat de Catalunya

Primera edició: Juliol de 2020
DL: B 18163-2020

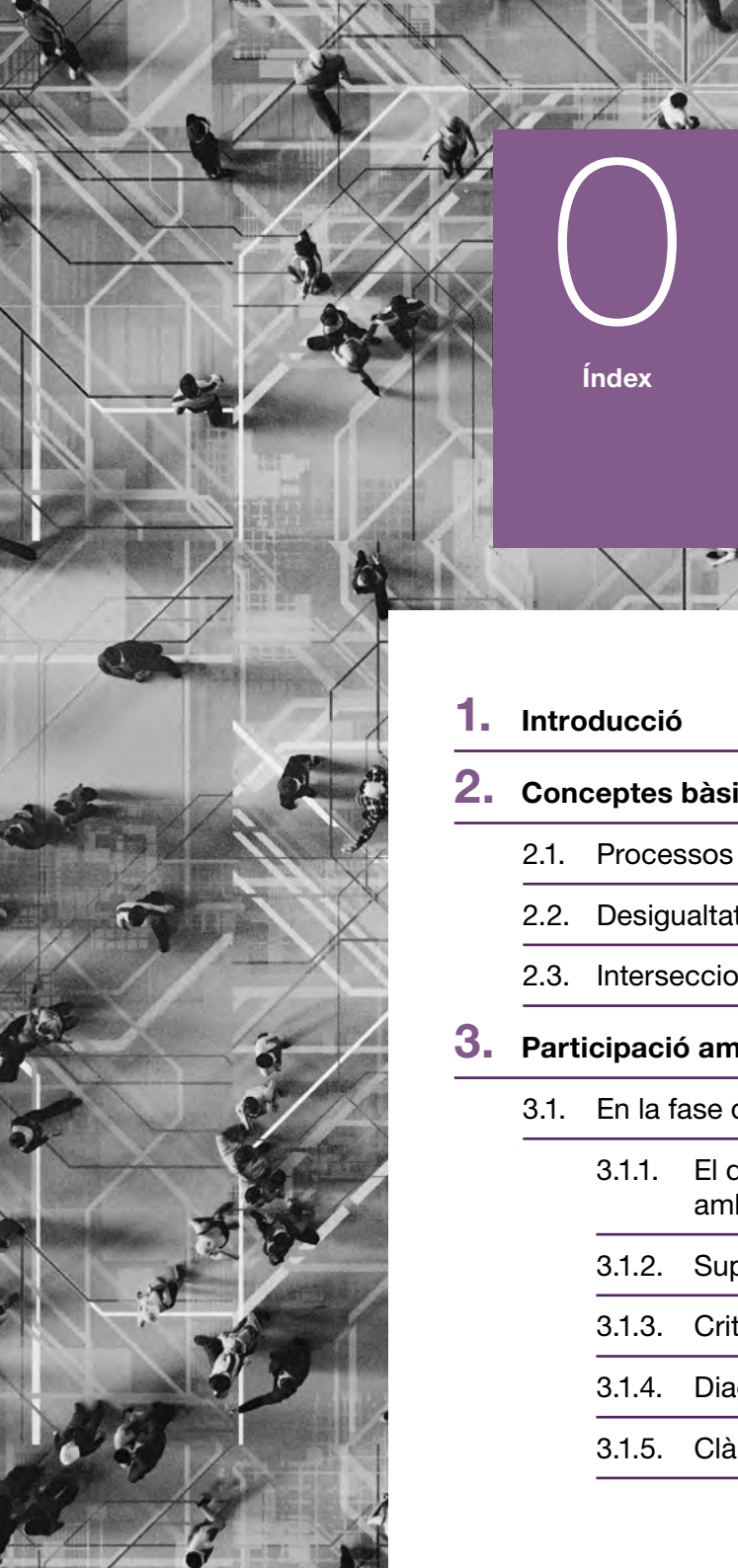
Maquetació:
Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions

Han col·laborat en l'elaboració d'aquesta guia:
Laura Parés Martín, Miriam Solà García, Jordi Pacheco i Canals,
Blanca Rodà Goula i Ismael Peña-López.

Llicència Creative Commons 4.0. Consulteu les condicions a:
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

0

Índex

1.	Introducció	5
2.	Conceptes bàsics de participació i gènere	6
2.1.	Processos participatius	7
2.2.	Desigualtats de gènere en la participació	7
2.3.	Interseccionalitat de gènere en la participació	8
3.	Participació amb perspectiva de gènere	10
3.1.	En la fase de disseny i preparació	11
3.1.1.	El disseny del procés participatiu amb perspectiva de gènere	12
3.1.2.	Supervisió del projecte amb perspectiva de gènere	12
3.1.3.	Criteris de redacció i elaboració de materials	13
3.1.4.	Diagnosi de gènere en el document marc	14
3.1.5.	Clàusules de gènere en la contractació	15

3.2.	En la fase de comunicació	16
3.2.1.	Col·lectius de dones que han de ser-hi presents	16
3.2.2.	La comunicació pública	16
3.2.3.	Convocatòria i seguiment de les inscripcions	17
3.3.	En la fase de deliberació	18
3.3.1.	Diagnòsis participatives amb perspectiva de gènere	18
3.3.2.	Espais segurs de diàleg	20
3.3.3.	Adaptació de les actuacions participatives de caràcter general	21
3.4	En la fase de tancament i retorn	26
3.4.1	El document de resultats	26
3.4.2	La rendició de comptes	26
4.	Conclusions	28
5.	Per saber-ne més	30

1

Introducció

Amb les orientacions pràctiques d'aquesta guia es pretén que les tècniques i tècnics de participació ciutadana tinguin recursos que els permetin dissenyar processos equitatius i aconseguir, d'aquesta manera, el mandat sobre democràcia paritària de la Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, oferint eines per incloure la transversalitat de gènere¹ en diferents aspectes de la participació ciutadana.

La Guia és fruit de la preocupació per l'equitat de gènere de la Direcció General de Participació Ciutadana i Processos Electorals de la Generalitat de Catalunya i forma part del projecte d'anàlisi amb perspectiva de gènere de la participació ciutadana, i va comptar amb la col·laboració de la Fundació Surt l'any 2019.

La incorporació de la perspectiva de gènere als processos participatius ha de ser entesa com un procés de canvi de les relacions de poder i d'influència en les polítiques públiques, i ha de ressaltar les especificitats de les dones i identificar els mecanismes que generen les desigualtats.

La participació ciutadana, concebuda per a la transformació social, podria tenir efectes contraris si no apodera les dones i les persones de gènere no normatiu. Així, la motivació democràtica per incloure les veus de les dones i escoltar els seus coneixements i necessitats específiques és doble:

- De procediment, ja que en una democràcia d'alta qualitat tota la ciutadania hauria de poder influir en les decisions en la mateixa mesura.
- De resultats, ja que les polítiques públiques democràtiques tenen la missió de millorar i equiparar les condicions de vida de tothom sense exclusions, i

¹ Estratègia per fer de les preocupacions de dones i homes una dimensió integral del disseny, la implementació, el seguiment i l'avaluació de polítiques i programes en totes les esferes polítiques, econòmiques i socials, de manera que dones i homes es beneficiïn igualment i s'eviti la perpetuació de la desigualtat, amb l'objectiu d'aconseguir la igualtat de gènere.

encara menys de les dones, que són més de la meitat de la població.²

Els espais de diàleg han de generar seguretat i confiança a les dones, especialment les que tenen perfils menys participatius, perquè percebin que es troben en igualtat tant en la participació presencial com en els espais digitals. I atès que totes les polítiques públiques estan afectades per les desigualtats de gènere, les recomanacions d'aquesta Guia s'haurien d'aplicar a tots els processos participatius oberts per les administracions, amb independència de la temàtica.

Però no són receptes rígides a aplicar mecànicament, sinó que s'han de contextualitzar i aplicar amb creativitat, d'acord amb la temàtica, els sectors socials concernits o la realitat comunitària, i tenint en compte els eixos de desigualtat que interactuen amb el gènere, com ara la classe social, la procedència, l'edat, la identitat i l'expressió de gènere o l'orientació sexual.

La Guia consta de dos blocs, dedicats a:

1. Els conceptes bàsics, com processos participatius, desigualtats de gènere i interseccionalitat, per assegurar que entenem el mateix quan fem aquestes paraules.
2. Els elements per aconseguir processos participatius més justos i equitatius, que esdevinguin una eina de promoció de la igualtat de gènere i del respecte a la diversitat en les polítiques públiques.

² A Catalunya, l'1 de gener de 2020, el 50,95% de la població eren dones (font: Idescat).

2

Conceptes bàsics de participació i gènere

2.1. Processos participatius

L'expressió *participació ciutadana* té diversos significats relacionats amb el compromís de persones i comunitats amb l'entorn públic. Des del punt de vista operatiu, la Guia només s'ocupa de la **participació institucional** o activitats organitzades per les administracions per involucrar la ciutadania en la resolució de problemes públics. I dins d'aquesta, focalitza en la construcció de discursos col·lectius a través de l'intercanvi de punts de vista abans de prendre decisions, per tal que aquestes siguin més legítimes. Així, exclouem la informació a la ciutadania, la negociació amb entitats de referència, les aportacions de persones expertes o les aportacions individuals.

La Guia fa referència als processos participatius perquè tenen més marge de maniobra en el procés de disseny, però moltes propostes també són d'aplicació als consells de participació, als pressupostos participatius o a la implicació de les persones usuàries dels equipaments públics en la seva gestió quotidiana.

La distribució igualitària del poder és una dimensió de la qualitat democràtica que funciona com un cercle virtuós: si tothom dialoga en igualtat, la participació ciutadana ajudarà que les polítiques públiques redueixin les desigualtats de gènere, el que, al seu torn, es traduirà en major igualtat a l'hora d'influir en les polítiques públiques.

La primera conseqüència en les deliberacions ciutadanes és que la composició del grup, la seva diversitat, té més importància que el nombre de participants, però les dones ni estan sempre presents, ni són prou tingudes en compte en la participació ciutadana, com veurem al llarg de la Guia.

Aquest vídeo de la *Swedish Association of Local Authorities and Regions* ofereix exemples de biaixos de gènere en les polítiques públiques que poden ser detectats gràcies a la participació.

Vídeo 1 <https://www.youtube.com/watch?v=v9bnXSJCBCs>

2.2. Desigualtats de gènere en la participació

Les desigualtats estructurals de gènere provoquen un accés diferent a les posicions de poder, i la participació ciutadana no se n'escapa, tant en els tallers presencials com en les plataformes digitals. Aquestes desigualtats perjudiquen tant la presència de dones com l'èxit de les seves aportacions a l'hora d'influir en els resultats. Com que les dones hi influeixen menys, hi ha evidència empírica que diu que, per exemple, les cures i les relacions humanes queden en segon terme, fent que els resultats de la participació tinguin biaixos en la seva representativitat o importants mancances en la diagnosi i les solucions proposades.

L'origen d'aquestes desigualtats el trobem en les construccions socials i culturals que atorguen rols específics a cada gènere. En destaca la divisió sexual del treball, ja que les dones treballen en pitjors condicions i en ocupacions amb menys prestigi i protecció social i, a més, senten obligació moral d'assumir les responsabilitats domèstiques i de cura. Aquesta «doble presència»³ els provoca més càrrega de treball i els dificulta les relacions socials i la participació.

El rol tradicional atorgat a les dones i el fet que les professions congruents amb aquest rol, com l'educació, la sanitat o l'acció comunitària, estiguin feminitzades, fa que la distribució de participants per gènere variï segons la temàtica: n'hi ha més en àmbits tradicionalment feminitzats i menys en els masculinitzats. La socialització rebuda també perjudica les dones perquè allò considerat «femení» és menys valorat en les deliberacions que allò considerat «masculí», i perquè els homes tendeixen a apropiarse del temps i l'espai participatiu.

3 Balbo (1994:504).

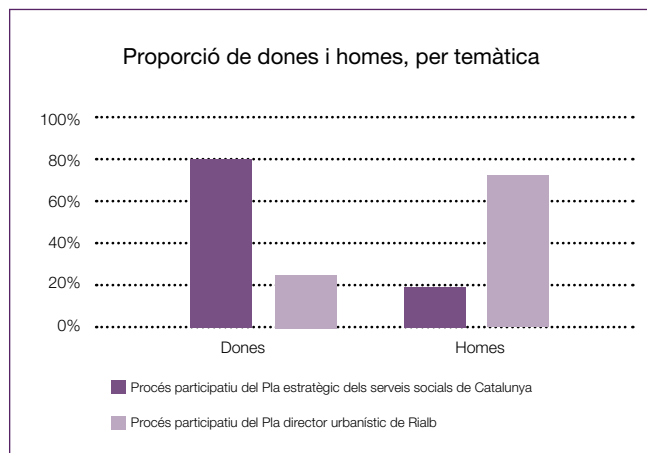

Figura 1: Proporció de dones i homes segons la diferent temàtica del procés participatiu (Font: Avaluació del processos participatius del Pla estratègic dels serveis socials de Catalunya i del Pla director urbanístic de Rialb, Generalitat de Catalunya, 2018)

8

Aquesta descompensació i discriminació fa que es perdi el coneixement i l'experiència de les usuàries dels serveis públics, amb el resultat que les polítiques públiques acaben per reforçar els rols tradicionals.

A més, generen un dèficit democràtic, ja que els sectors menys influents en la participació no veuen prou legítimes les decisions institucionals. Per apoderar les dones, hem d'aplicar la transversalitat de gènere a la participació ciutadana.

Per acabar, els diferents interessos i prioritats de dones i homes poden resultar en decisions polítiques basades en la participació que no només no tinguin en compte les dones, sinó que els siguin lesives o perjudicials. Pensem, per exemple, en un hipotètic procés de pressupostos participatius on s'ha d'escollir entre un centre de salut especialitzat en dones i la rehabilitació d'un equipament públic com ara un camp de futbol. Una visió de gènere incorporada al procés participatiu permetrà que ens adonem que mentre el primer equipament té un impacte sobre la salut de les dones, el segon serà el preferit majoritàriament pels homes, els

principals usuaris. Així, la incorporació de la transversalitat no només ens alerta sobre els diferents resultats del procés participatiu en funció de la composició dels participants, sinó també d'un impacte diferencial entre salut pública i lleure.

La transversalitat de gènere implica superar les situacions d'exclusió i infrarepresentació de les dones en la participació en totes les polítiques públiques, seguint les recomanacions del Grup d'especialistes de transversalitat de gènere del Consell d'Europa (1999).

2.3. Interseccionalitat de gènere en la participació

Reunir moltes dones no millora per si sol la diversitat del grup, ja que no necessàriament representen totes les tipologies de dones ni tenen la mateixa capacitat d'influència. Atès que les vivències de cadascuna estan condicionades per circumstàncies vitals com l'estatus laboral, la criança, o el país d'origen, apareix el repte d'obtenir la representació plural de les dones, ja que només elles poden expressar amb precisió les seves experiències i percepcions.

Exemple: retrat robot de les participants en els processos de la Generalitat de Catalunya

Els temes que habitualment es debaten en els processos de participació de la Generalitat fan que hi participin moltes dones, però amb un perfil poc representatiu:

«nascuda a Catalunya, d'entre 35 i 54 anys, treballadora del sector serveis, concretament a l'Administració pública, amb estudis universitaris, membre d'alguna associació i viu a l'àmbit territorial metropolità».⁴

⁴ Generalitat de Catalunya (2017: 38).

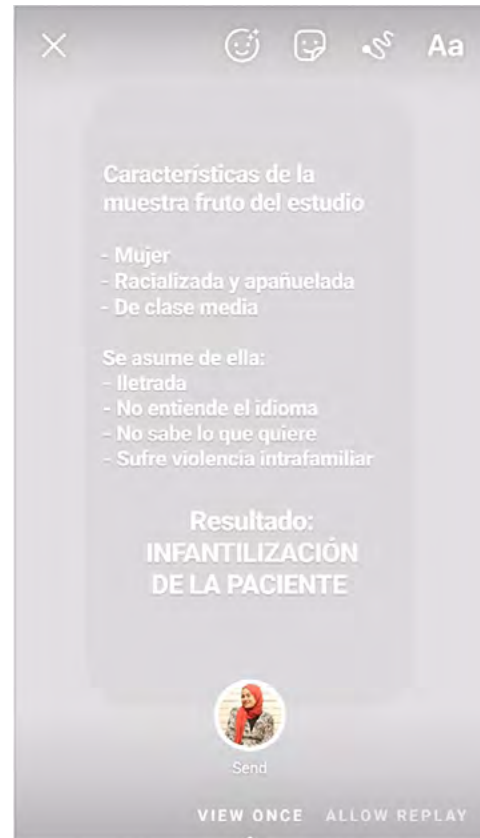

Imatge 1. Sessió autogestionada per l'AFA de l'escola Joc de la Bola (Lleida). Procés participatiu de l'espai del menjador escolar (2019)

La recerca també ens diu que la metodologia que s'utilitza ens els processos de participació –incloent-hi la forma de dinamitzar els esdeveniments de deliberació– és determinant. Així, sabem que la proporció dones/homes influeix en el resultat final del procés participatiu, que les decisions preses per consens són més equitatives que les preses per votació, o que tant la identitat de qui impulsa el procés participatiu com de qui dinamitza els esdeveniments de deliberació pot determinar el resultat final.⁵

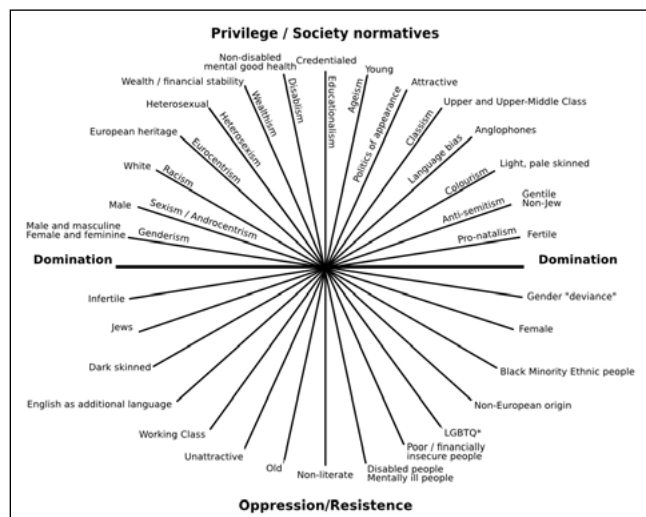
⁵ Djupe et al. (2007); Harrison i Munn (2007); Karpowitz et al. (2012); Mansbridge (1999).

Vivència de discriminació en un servei públic.
Estereotips i prejudicis contra les dones musulmanes en els serveis de ginecologia (2020)

Imatge 2. Font: @ramiaschannel.

Per abordar les discriminacions i desigualtats que apareixen quan el gènere es creua amb altres identitats i condicions socials que operen simultàniament, recorrem al concepte d'**interseccionalitat**, que ens serveix per comprendre que la identitat de cada persona és fruit d'una combinació de circumstàncies, de forma que la participació ciutadana ha de ser capaç de contenir i tractar correctament aquesta hiperdiversitat.

10

Figura 2: Intersecció dels eixos de privilegi, dominació i opressió.
Morgan (1996)

Cada eix d'identitat requeriria la seva pròpia guia, però des d'una perspectiva de gènere hem d'estar especialment atents a:

Identitats que es creuen amb el gènere en la participació	
Exclusió social	Ocupació
Orientació sexual	Aspecte físic
Edat	Lloc de naixement
Identitat o expressió de gènere	Pertànyer a una minoria
Funcionalitats diverses	Afiliació a una religió no majoritària
Classe social	Territori urbà / rural
Nivell educatiu	Nivell cultural

Taula 1

La Guia es refereix tant a aspectes que afecten totes les dones com a aspectes vinculats als col·lectius de dones més vulnerables, per tal d'assolir una participació inclusiva.

3

**Participació
amb
perspectiva
de gènere**

En aquest apartat es detallen les eines per incloure la transversalitat de gènere en les fases següents dels processos participatius (gràfic 1).

Gràfic 1. Fases d'un procés participatiu. Font: elaboració pròpia a partir del <https://participa.gencat.cat/>

El primer a comprovar és si la qüestió a deliberar mereix un procés participatiu.

Es vol tractar una qüestió...

- concreta i associada a una decisió prevista per l'Administració?

O bé

- per millorar la diagnosi?

O bé

- que tingui aplicació pràctica per a la societat civil?

Si la resposta a totes les preguntes anteriors fos negativa, la participació serà ineficient tant des del punt de vista dels recursos públics com del temps que hi dediqui la ciutadania, el que pot acabar perjudicant les dones o beneficiant només qui hi pugui tenir interessos espuris, com ara fer contactes o intentar influir desmesuradament en les polítiques públiques. Per descomptat, també serà ineficaç: no aconseguirem l'objectiu per al qual suposadament s'havia convocat la deliberació.

Hem de tenir en compte que les dones tenen menys interès per la política en abstracte, una realitat que històricament les ha tingut marginades, i, en canvi, mostren més interès que els homes per qüestions socials i concretes que afecten la vida quotidiana. Per altra banda, s'ha de distingir entre les necessitats pràctiques de les dones, més immediates i normalment vinculades

al seu rol de gènere (dones com a mares, que es desenvolupen sobretot en determinats àmbits de l'espai públic, etc.), i els seus interessos estratègics, que tenen a veure amb la superació de la posició de subordinació que ocupen en la societat per aconseguir una posició d'igualtat real en l'àmbit polític, social i laboral.

Per superar les relacions desiguals de gènere, el disseny dels processos participatius ha de resoldre, en primer lloc, les necessitats pràctiques i immediates de les dones, però ha de tenir clar que la participació ha de propiciar canvis estructurals en la societat i que la satisfacció dels interessos estratègics de les dones passa per canviar els estereotips i els valors presents a la societat.⁶

3.1. En la fase de disseny i preparació

S'ha d'incorporar la visió de gènere tant en l'estructuració del procés participatiu (fases i tempos de debats, espais de debat exclusivament femenins combinats amb espais mixtos, etc.) com en els continguts,⁷ el que implica preguntar-nos si els objectius del procés donen resposta tant a les necessitats pràctiques com

⁶ Espiau, Saillard i Ajangiz (2005:27).

⁷ Espiau, Saillard i Ajangiz (2005).

a les estratègiques de les dones, i assegurar-nos que l'impacte de gènere és un dels eixos del debat.

Per resoldre les necessitats pràctiques de les participants s'ha de pensar en les necessitats estratègiques i el rol públic de les dones en relació amb la política que es porta a debat.⁸ També ha d'apoderar els col·lectius de dones per tal que analitzin els impactes i les conseqüències que voldríem assolir en els col·lectius de dones arran el procés participatiu.

3.1.1. El disseny del procés participatiu amb perspectiva de gènere

Algunes de les actuacions per facilitar la participació de persones amb tot tipus de circumstàncies personals i socials requereixen més recursos de l'habitual, però aquesta despesa és **eficient** a causa del rendiment que se'n derivarà; a més, hi ha actuacions que per incorporar la visió de gènere en el moment de disseny no necessàriament requereixen més recursos. Per exemple, recollir les dades segregades per gènere a les enquestes d'avaluació dels processos de participació no té cap cost afegit. El que sí que té cost és haver de recollir aquestes dades després, un cop ja s'ha passat un qüestionari que no incorporava aquesta demanda d'informació.

El concepte de transversalitat (i encara més l'original en anglès, *mainstreaming*) es basa en la idea que la visió de gènere no sigui un afegit, sinó que s'incorpori de manera natural i sistemàtica a tots els procediments de l'organització, incloent-hi la participació ciutadana.

La voluntat política que la participació sigui equitativa des de la perspectiva de gènere ha d'anar acompanyada de la previsió pressupostària dels recursos humans i econòmics pertinents, a més dels coneixements necessaris per incorporar-la de forma natural en tots els processos participatius.

Altres aspectes de la planificació del procés que han de realitzar-se sota el prisma de gènere són la supervisió del projecte, la redacció de la documentació i altres materials, la diagnosi de gènere en el document marc de la deliberació i les clàusules en la contractació de serveis com ara la dinamització.

Per al nombre i tipus d'actuacions participatives, ens remetem a l'apartat 2.3 d'aquesta Guia. En tot cas, han d'arribar a un segment de població més ampli de l'habitual i tenir en compte que han de considerar els objectius i rols dels diferents col·lectius que hi participen.

3.1.2. Supervisió del projecte amb perspectiva de gènere

Si volem que el diàleg ciutadà substitueixi les negociacions opaques amb els *lobbies*, ens serà útil una **comissió de seguiment** o **grup motor** que supervisi el disseny presentat per la unitat de participació ciutadana, així com també el desenvolupament del procés participatiu.

Es tracta de generar confiança, tant al conjunt de la ciutadania com als *stakeholders* o grans entitats que parlen directament i de forma habitual amb l'Administració en nom d'un sector (sindicats, empresaris, federacions del tercer sector social, ambientalistes...); de demostrar-los que tots els punts de vista concernits per la decisió seran inclosos en el procés, i que la metodologia evitarà manipulacions, a fi que tothom es pugui expressar en condicions d'igualtat.

El grup motor ha de ser multidisciplinari, compost per persones expertes en les diverses dimensions de la participació ciutadana, entre les quals la perspectiva de gènere, amb prestigi reconegut per totes les parts i amb la proporció adequada aplicant-hi criteris socio-demogràfics, de forma que almenys la meitat haurien de ser dones.

La comissió de seguiment ha d'analitzar el procés participatiu i reorientar-lo, si escau, en tres moments:

- Ex ante: sobre el disseny, quan encara s'està a temps d'introduir-hi modificacions (per tant, abans d'iniciar les actuacions administratives com les contractacions públiques).
- Mentre es desenvolupa, per corregir situacions de discriminació o de desigualtat imprevistes.
- Ex post: per treure conclusions a partir dels resultats de l'avaluació que puguin ser útils per a processos participatius futurs.

La comissió de seguiment pot complementar els coneixements especialitzats de les persones tècniques de participació, assenyalant els aspectes no visibles a primer cop d'ull que perjudiquin les dones.

3.1.3. Criteris de redacció i elaboració de materials

En la redacció de documents, en l'elaboració de materials i en el portal web habilitat per a la participació digital s'haurien d'aplicar els criteris següents:

- Redactar de forma sintètica.
- Fer accessibles els conceptes tècnics.
- Detallar els possibles impactes de la decisió en la vida quotidiana.
- Elaborar versions adequades a cada segment de dones a interpel·lar.
- Adaptar el document i fer-lo accessible: mida de la lletra, extensió, llengües apropiades.
- Acompanyar el document escrit amb material audiovisual.
- Emprar un llenguatge inclusiu i evitar la reproducció d'estereotips i rols de gènere.
- Vetllar perquè les persones que apareixen en el material gràfic tinguin un aspecte homogeni amb el conjunt de la població.

- Publicar el material amb temps suficient per a una reflexió prèvia.
- Preparar materials de suport a la dinamització des de la perspectiva de gènere interseccional.

Com evitar l'ús del masculí genèric?	
Desdoblements Substantius masculins i femenins de forma consecutiva amb la conjunció i/o. Exemple: els usuaris i les usuàries.	Substantius col·lectius i abstractes Substantius col·lectius o abstractes. Exemple: la ciutadania, en lloc d'*els ciutadans.
Substantius epicens Formes sense gènere gramatical. Exemple: la persona, l'individu o la part dinamitzadora, en lloc d'*el dinamitzador.	Despersonalització Eliminar formes de masculí genèric. Exemple: la persona que en serà responsable, en lloc de: *el responsable.

Taula 2. Aproximació al llenguatge inclusiu i no sexista. Elaboració pròpia.

Material audiovisual complementari

Video 2. Procés participatiu "Construïm l'Òmnia del Futur", #SOMNIA. 2019.URL: https://youtu.be/d7_tWUE5Lhw

3.1.4. Diagnosi de gènere en el document marc

El document marc, que concreta l'objecte i els límits del debat, ha de contenir una diagnosi de gènere amb les necessitats específiques de les dones i les afectacions diferencials que la decisió tindrà per a dones i homes.

14

Exemple de diagnosi de gènere en un document marc				
Procés participatiu del Pacte nacional per a la interculturalitat (2019)				
		Igualtat	Diversitat	Interacció positiva
Què estem fent?		Què estem fent per la igualtat?	Què estem fent per al coneixement i el reconeixement de la diversitat?	Què estem fent per fomentar la interacció positiva?
Dones (exemples per al debat)	Què podem fer?	Com podem facilitar l'accés de totes les dones immigrades al Servei de Primera Acollida (S1A) en el moment de l'empadronament? Cal crear programes específics que assegurin que a totes les dones se'ls ofereix el S1A. Com podem tenir en compte les veus de totes les dones en totes les polítiques socials? Com podem fer arribar les polítiques per a la igualtat a totes les dones i homes especialment als grups minoritaris i vulnerables? Com podem eradicar les formes de violència masclista d'arrel tradicional, com el matrimoni forçat o la mutilació genital femenina? Cal eradicar l'analfabetisme entre les dones immigrades.	Com podem incorporar els diferents sabers de les dones i, especialment, les de grups vulnerables i minoritaris? Com podem incorporar totes les entitats de dones, especialment les de grups vulnerables o minoritaris, als òrgans de participació de dones? Cal fomentar el reconeixement social del treball de cures en l'àmbit públic i en el familiar, des d'una perspectiva intercultural, per arribar a tots els col·lectius i promoure-hi la participació masculina. Cal donar visibilitat al paper de la dona en els grups minoritaris, com el poble gitano o les dones immigrades.	Com podem crear espais de diàleg entre dones de diferents col·lectius i incorporar-ne les veus en la planificació, l'execució i l'avaluació de polítiques públiques? Com podem obrir els espais existents? Cal crear xarxes de dones que puguin servir de referència i suport en àmbits com l'educació, la formació ocupacional, l'activitat cultural o el lleure. Cal crear projectes de mentoria per acompanyar el procés de recuperació de les dones supervivents a la violència masclista. Cal convertir diades com el 25N o el 8M, i la preparació prèvia, en espais de trobada, formació i aprenentatge entre dones diverses.

3.1.5. Clàusules de gènere en la contractació

Les clàusules de gènere en la contractació de la difusió, de la dinamització o de la síntesi d'informació faciliten la innovació, en prioritzar la capacitat i trajectòria de l'equip tècnic en equitat de gènere en la participació.

La Guia per a la incorporació de la perspectiva de gènere en els contractes públics⁹ permet aprofundir-hi i comprovar-ne la base legal.

Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes:
Art. 10: «Els òrgans de contractació han de procurar incloure clàusules socials amb la finalitat de promoure la igualtat de tracte i d'oportunitats de dones i homes.»

Clàusules d'exigència:

Entre els criteris de solvència tècnica o professional:

- Garantir que, en igualtat de condicions quant als perfils professionals requerits, com a mínim el 50% de les persones integrants de l'equip siguin dones.
- Acreditar formació, coneixements i habilitats sobre gènere. En especial, capacitat per prevenir i reconduir agressions masclistes, LGBTIfòbiques o racistes.

Clàusules de valoració d'ofertes:

- Valorar metodologies per assolir una participació igualitària, inclusiva i diversa.
- Valorar la inclusió als equips professionals de dones en condicions de vulnerabilitat social.
- Valorar la previsió d'actuacions de capacitació dels professionals assignats al contracte.

9 Generalitat de Catalunya, 2019. Consultable en línia a: https://contractacio.gencat.cat/web/.content/principis/contractacio-estrategica/social/guia_genere/guia-igualtat-genere.pdf

- Valorar que l'entitat licitadora disposi d'un pla de prevenció i abordatge de qualsevol tipus d'assetjament que afecti professionals, participants o altres agents implicats en el procés participatiu.
- Valorar que es designi una persona per garantir l'execució de les mesures relacionades amb l'equitat de gènere i fer-ne el seguiment.
- Valorar l'aplicació de mesures de conciliació laboral responsable més enllà dels requisits legals.

A comprovar en el disseny i la preparació		
	Sí	No
1.1 Els temes a debatre són concrets o bé tenen aplicació pràctica.		
1.2 El projecte compta amb recursos per abordar les diferències de gènere.		
1.3 En el nombre i disseny de les actuacions participatives, es té en compte tota la població, incloent-hi dones migrades, amb diversitat funcional i dones trans.		
1.4 En el grup motor s'integren entitats feministes.		
1.5 Els documents i els materials de difusió s'adapten i es fan accessibles.		
1.6 El marc de la deliberació inclou una diagnosi de gènere.		
1.7 La contractació incorpora clàusules de gènere.		

3.2. En la fase de comunicació

Aquest apartat presenta les estratègies per difondre el procés participatiu a la màxima diversitat possible de persones per tal d'assolir grups de debat equilibrats des del punt de vista de gènere.

3.2.1. Col·lectius de dones que han de ser-hi presents

La participació ciutadana ha d'incloure tothom concernit per la decisió, sobretot qui normalment té menys influència en l'àmbit públic.

El **mapa d'actors** determina quins són els sectors més concernits i ha d'incorporar:

16

- La tipologia de dones tradicionalment excloses dels processos de decisió, perquè puguin contribuir a fer una millor diagnosi i propostes de política pública a partir de la seva visió i dels seus interessos.
- La visió de les expertes en gènere, per interpretar les desigualtats i perquè puguin fer propostes amb aquest enfocament.

Per localitzar els cercles de dones, activistes i moviments experts en gènere, grups de dones migrades i les entitats que treballen amb dones en situació d'exclusió social, així com els grups informals i individus particulars a fi que s'hi incorporin com a participants, s'ha de:

- Comptar amb una **base de dades** d'entitats que treballen en gènere en cada política pública, com ara agricultura, educació, urbanisme, sanitat...
- Consultar persones coneixedores del teixit social de dones o feminista, que permetin acostar-se a persones **referents** per a les comunitats.

La Direcció General de Participació Ciutadana i Processos Participatius de la Generalitat de Catalunya compta amb una base de dades amb entitats que es pot utilitzar per fer aquesta cerca.

3.2.2. La comunicació pública

El Pla de **comunicació** ha de preveure:

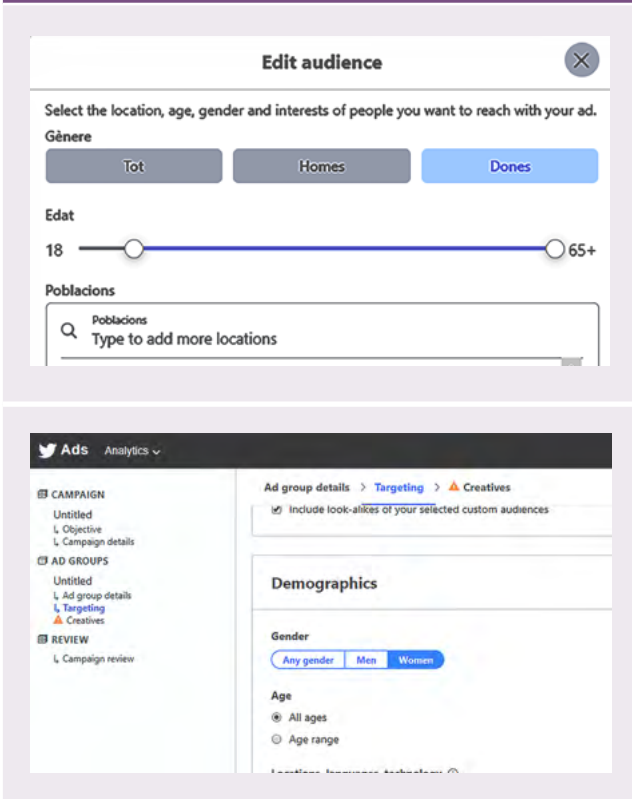
- Informar de forma breu, concisa i visual.
- Explicar l'impacte de la decisió en la quotidianitat de cada col·lectiu.
- Cercar proactivament dones allà on desenvolupen la seva vida quotidiana.
- Aprofitar les xarxes informals de relacions familiars i comunitàries. Per exemple, les comunitats escolars i els centres cívics.
- Explicitar les mesures de conciliació laboral i familiar en els tallers i els horaris d'inici i final.
- En processos participatius d'abast nacional cal comptar amb els ajuntaments, que són les administracions més ben coneixedores de les xarxes socials dins el seu terme municipal.
- Inserir anuncis en les revistes i butlletins dirigits als col·lectius a què es vol arribar.

Pel que fa a la dimensió digital:

- Segmentar la difusió en les xarxes socials pel tipus de destinataris.¹⁰ Les xarxes socials com Facebook, Twitter o Instagram, entre d'altres, permeten promoure les accions participatives entre els col·lectius menys participatius si s'introdueixen els paràmetres associats a aquests col·lectius específics en les campanyes a fi de donar a conèixer el procés.
- Demanar a les entitats i referents dels col·lectius que interressi incorporar que en facin difusió orgànica.

¹⁰ Sobre la definició i l'ús de públics objectius en la difusió de convocatòries en la participació ciutadana per les xarxes socials, veg. CIVITAS (2015).

Segmentació d'audiència en xarxes socials Programació a Facebook i a Twitter

Imatge 3. Font: Twitter i Facebook.

Tenir present la divisòria digital de gènere, ja que no tothom accedeix als ginyos digitals ni acostuma a entrar en plataformes de participació en línia:

- Valorar si és necessari utilitzar el paper per arribar a determinats col·lectius.
- Crear punts d'acompanyament a la inscripció als processos i participació digital per part de les persones dinamitzadores.

3.2.3. Convocatòria i seguiment de les inscripcions

- Les entitats localitzades amb el mapa d'actors han de rebre una convocatòria que animi la seva massa social a participar.
- L'organització ha de supervisar les inscripcions per comprovar-ne l'equilibri.
- S'ha de compensar els desequilibris contactant les persones referents i les entitats que agrupen els perfils de dones absents per demanar-los que les estimulin a participar.

Quan detectem absències en les inscripcions, tant de sectors de dones com de moviments feministes, cal una actitud proactiva.

17

Una alternativa és crear minipúblics¹¹ per sorteig estratificat:

- Es determina el nombre de participants, normalment entre 100 i 500.
- Se'n fa una distribució interna en funció de gènere (51% de dones, tenint en compte els gèneres no normatius) i altres eixos de desigualtat per aconseguir un grup al més semblant possible a les característiques sociodemogràfiques de la població.
- Es fa un sorteig contra el cens o contra el registre de participants per obtenir representació per cada categoria (per exemple, dona / entre 18 i 30 anys / nascuda fora de la UE / viu a l'Alt Pirineu i Aran).

11 Escobar-Rodríguez i Elstub (2017); OCDE (2020).

A comprovar en la fase de comunicació		
	Sí	No
2.1 Es determinen els sectors de dones més concernides per la decisió.		
2.2 Es determinen les entitats de dones i de gènere relacionades amb aquests sectors.		
2.3 Es localitzen persones referents comunitaris que ajudin a difondre el procés.		
2.4 El pla de comunicació preveu estratègies diverses adaptades a col·lectius diversos.		
2.5 La comunicació s'adapta al llenguatge, les preocupacions i els hàbits de les dones amb perfils menys participatius.		
2.6 S'aprofiten les xarxes comunitàries i informals.		
2.7 S'expliciten les mesures de conciliació dels tallers.		
2.8 Hi ha una cerca activa de participants en espais on les dones ja es troben habitualment.		
2.9 Es fa un acompanyament en la inscripció digital, si cal.		
2.10 S'insereixen anuncis en revistes i butlletins dirigits a aquests col·lectius i en les xarxes socials, de forma segmentada.		
2.11 La convocatòria sol·licita dones participants més que representants d'entitats.		
2.12 Se supervisa que la tipologia de persones inscrites sigui homogènia amb la societat.		
2.13 Es contacta amb persones referents comunitaris per superar els desequilibris.		

3.3. En la fase de deliberació

Un procés equitatiu es basa en la reciprocitat i apodera les dones perquè és capaç de recollir les seves per-
cepcions i propostes en el discurs col·lectiu.

3.3.1. Diagnosi participatives amb perspectiva de gènere

El primer pas d'un procés participatiu és compartir una diagnosi sobre el problema públic. És a partir d'aques-
ta base que es pot dialogar i valorar les propostes

d'altres participants, de forma que si les dones hi són absents, les seves necessitats i percepcions no s'hi
veuran reflectides.

La primera recomanació és incorporar sempre un eix que focalitzi en la perspectiva de gènere, amb actuaci-
ons específiques per a dones, com els tallers reflexius o les caminades exploratòries en urbanisme.

Exemple de caminada exploratòria¹²

Aplicada a «El mapa de la ciutat prohibida per a les dones»

La discriminació de gènere en l'espai públic

- Les ciutats s'han dissenyat sense considerar les diferents percepcions i experiències en seguretat de dones i homes.

En què consisteixen les caminades?

- Un grup de dones recorre l'espai públic amb una persona dinamitzadora que les interpel·la i pren nota i fotografia les observacions.
- El nombre de participants no pot superar les 25 i s'ha de tenir en compte la diversitat del grup.
- Durada: entre 2 i 3 hores.
- Repetir l'experiència en horaris i amb grups diferents.

Resultats

- Inventari de dificultats i limitacions percebudes per les dones en l'ús quotidià de l'espai públic.
- Identificació dels punts problemàtics des del punt de vista de la percepció de seguretat.
- Recopilació de les demandes de les dones en relació amb l'ús de l'espai públic.
- Superació dels estàndards en seguretat urbana suposadament neutres des del punt de vista de gènere.

Exemples de dificultats i limitacions percebudes

- Senyalització poc clara.
- Manca d'il·luminació.
- Espais tancats o poc diàfans, amb racons foscos on poder amagar-se.
- Poca connexió en transport públic entre les zones residencials, les escoles i els comerços.
- Carrers poc afluents o acollidors, descuidats i mal adaptats a les necessitats de les dones.

Impacte en les polítiques públiques

- Accions urbanístiques per fer una ciutat més amable per a tothom.

Altres beneficis

- Es pot aprofitar l'activitat per sensibilitzar les participants envers la violència masclista, els usos del temps, els rols de gènere o la socialització.
- També per activar dones habitualment menys participatives i dotar-les d'habilitats que facilitin la seva participació futura.

L'article 53 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, disposa que les polítiques de medi ambient, urbanisme, habitatge i mobilitat han:

a) d'incorporar la perspectiva de gènere en totes les fases del disseny, la planificació, l'execució i l'avaluació urbanístics, per a posar en igualtat de condicions, en el disseny i en la configuració dels espais urbans, les necessitats i les prioritats derivades del treball de mercat i del domèstic i de cura de persones, i també per a col·laborar a eliminar les desigualtats existents.

b) de promoure la participació ciutadana de les dones i de les associacions de defensa dels drets de les dones en els processos de disseny urbanístic, i fer-ne el corresponent retorn.

¹² Informació i referències:

- Womenability (2016).
 - Reforma del barri del Congost de Granollers (Gelambí, 2016: 227-230).
 - Descripció detallada de la metodologia consultable aquí: Col·lectiu Punt 6, 2013.
<http://www.punt6.org/wp-content/uploads/2018/01/DONES-TREBALLANT-FINAL-baixa.pdf>

Imatge 4. Caminada exploratòria nocturna.

20

Imatge 5. Resultat d'un marxa exploratòria amb perspectiva de gènere a Sant Cugat del Vallès, que va classificar l'espai públic en sis categories.¹³

¹³ Fotografies cedides pel Col·lectiu Punt 6. Més informació sobre la marxa exploratòria Centre-Est (Monestir-Sant Francesc) de Sant Cugat del Vallès a <https://decidim.santcugat.cat/processes/marxes/t/229/meetings/164>.

3.3.2. Espais segurs de diàleg

La racionalitat és central en les polítiques públiques, amb conceptes com l'eficiència dels serveis públics i pràctiques com l'avaluació, i la participació l'ha d'integrar, encara que no existeixi «la solució racional única» als problemes públics.

Així, la participació no cerca «la decisió més racional», sinó exercir d'element mediador entre la pluralitat de valors i les preferències. En aquest diàleg, l'empatia i que tothom se senti plenament acceptat i pugui expressar-se còmodament és tan important com la racionalitat.

Tots els valors i preferències s'haurien d'escollir per igual, però les opinions de les dones que s'expressen de manera més emocional o que fan aportacions vinculades a vivències personals solen quedar en segon terme. Podem superar això si organitzem tallers reservats a dones o a certs col·lectius de dones abans de les sessions generals. Així aconseguim:

- Atreure participants que difícilment entrarien en tallers de caràcter general.
- Oferir seguretat i confortabilitat per utilitzar un llenguatge més emocional o un idioma diferent a l'habitual en l'àmbit públic, especialment quan les dones se senten cohibides per la seva forma de parlar o per factors culturals.
- Indagar en els conflictes de gènere.

Les tècniques escèniques, com el **teatre de les oprimides**, fan emergir conflictes i solucions que després són debatudes per les participants.

Per seguir la lògica deliberativa i evitar concloure amb discursos auto-referencials, les conclusions s'han de traslladar a un taller general, amb participants que defensin davant la resta de la població les propostes i punts de vista que n'hagin sorgit.

En les sessions autogestionades

Es tracta d'involucrar cercles de dones, moviments feministes, grups de dones migrades, serveis d'inserció laboral o entitats que treballen amb dones en situació d'exclusió social per tal que realitzin tallers de debat al seu si, afavorint el debat sobre polítiques públiques en un entorn que els resulti conegut i segur. D'aquesta manera es pot arribar a conèixer els punts de vista de col·lectius que potser no assistirien a debats conjunts amb altres grups socials.

3.3.3. Adaptació de les actuacions participatives de caràcter general

L'estructuració i el disseny dels processos participatius dificulta la participació de les dones pel rol de gènere

que tenen assignat tradicionalment; per tant, s'han de minimitzar els costos de la doble càrrega de treball.

Els espais presencials

Sobre el lloc on s'ha de desenvolupar la participació cal tenir en compte que:

- L'espai físic ha de transmetre sensació d'acollida. Les instal·lacions formals allunyen les dones amb càrregues familiars i responsabilitats de cura.
- L'espai no necessàriament ha de ser l'interior d'un equipament Si es decideix convocar a l'aire lliure, cal tenir presents les condicions meteorològiques.

	
Sessió presencial a Manresa Pacte nacional per a la societat del coneixement Novembre 2019	Sessió presencial a Sabadell Procés participatiu "Construïm l'Òmnia del Futur", #SOMNIA2019. Octubre 2019
Dones: 47% · Homes: 53%	Dones: 81% · Homes: 19%
Participació mitjana 2008-2017 · Dones: 55% Homes:45%	

Taula 4. Comparativa entre espais presencials i presència de dones entre dos processos participatius de la Generalitat. Elaboració pròpia.

Estratègies per generar espais de confiança:

Convocar en espais o locals

- on les dones ja es troben habitualment per convidar-les a incorporar-se al procés de deliberació.
- accessibles a tot tipus de persones.
- ben comunicats en transport públic.
- situats en un carrer il·luminat i transitat.

Oferir serveis per facilitar la conciliació:

- Sala de lactància
- Punts de cura i serveis per a persones en situació de dependència, perquè pugui participar qui és responsable de la cura.
- Actuacions paral·leles de participació infantil o, alternativament, espais acomodats a la infància (racó de joguines, espai de descans, material per a tasques escolars...).

Pel simple fet d'oferir aquests serveis en els processos participatius no s'està incloent la perspectiva de gènere: oferir-los és condició necessària però no suficient per obtenir una visió de gènere en els debats sobre polítiques públiques.

Els espais digitals

El portal de participació ha:

- d'oferir continguts visuals i clars.
- de permetre intervenir de forma pautaada i desar els avenços realitzats.

Cal dinamitzar la deliberació en línia en franges horàries diverses i compatibles amb els horaris dels punts d'accés públic a internet.

Els telecentres, que són equipaments amb dispositius informàtics i ajuda personalitzada (xarxa de biblioteques, centres cívics...), permeten combinar la participació presencial amb la participació telemàtica. Aquests equipaments estan fortament feminitzats, el que pot compensar la divisió digital de gènere.

La Xarxa Punt TIC de la Generalitat de Catalunya compta amb 500 telecentres amb una persona dinamitzadora que pot donar suport a la sessió telemàtica, fet que permet arribar a milers d'usuàries, majoritàriament dones.

Els tempos de les sessions

- Precisar, difondre i respectar l'horari d'inici i acabament.
- Evitar coincidir amb les entrades i sortides escolars.
- Duplicar les sessions: una al matí i una segona a la tarda.

La dinamització

Les estructures de dominació fan que les dones influeixin menys en la participació per dues raons:¹⁴

- La socialització en els ideals atribuïts tradicionalment a la feminitat els fa disminuir la motivació i la voluntat d'involucrar-s'hi. La conseqüència són intervencions més prudents i sol·licitar disculpes amb més freqüència.
- La resta de participants sol infravalorar les aportacions de les dones, especialment quan el tema no és congruent amb el rol que els ha estat tradicionalment atribuït.

¹⁴ Martínez-Palacios (2017); Coffman et al. (2019).

Cal sumar-hi:

- Les expressions masclistes; estereotips i prejudicis del llenguatge natural.
- Que la nostra societat prioritza el discurs tècnic i racional sobre l'emocional o el subjectiu.
- Que predomina un model de comunicació vertical i jeràrquic basat en la confrontació i en escoltar poc.

Cal més investigació, així com aïllar la influència del nivell educatiu, l'ocupació o l'experiència participativa, però s'assumeix que les intervencions dels homes són més propositives; reiteren intervencions ja expressades i cerquen reconeixement, especialment en àmbits tradicionalment masculins.

En prendre la paraula més vegades i mantenir-la durant més temps, inclús quan són minoria, els homes hi re-dueixen l'accés de les dones, fet al qual hem de sumar:

- El **maninterrupting**: interrupcions innecessàries del discurs d'una dona per part d'un home.
- El **bropropriating**: apropiació de les opinions i aportacions de les dones per part dels homes.
- Distraccions durant les intervencions de les dones.
- Infravaloració de les intervencions de les dones.

La Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya ofereix una eina¹⁵ que permet observar la desigualtat en les deliberacions anotant per a dones i homes participants els elements següents:

Tipologia d'intervencions				
Informativa	Propositiva	Presa de decisió	Mediadora	Repetitiva/Insistent
Autoritària	Èmfasi en l'acord	Èmfasi en el desacord	Expressió de sentiments	Renúncia al torn de paraula

Tipologia d'actituds			
Interrupcions	Acaparar el torn de paraula	Continguts aliens a la matèria de debat	Polemitzar
Reconèixer l'altre	Escolta activa	Escolta activa	Renúncia al torn de paraula

Taula 5. Font: Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya

La dinàmica del diàleg ha de potenciar la dimensió relacional, el reconeixement mutu i la cooperació entre les persones participants, amb tècniques com:

15 Accessible a: <http://xes.cat/comissions/economies-feministes/eina-observacio-genere/>

- Començar les intervencions amb l'expressió de sentiments i vivències relacionades amb l'ús dels serveis, les prestacions i les regulacions objecte del diàleg.
- Estimular formes alternatives de narració: històries de vida, elements gràfics i instruments plàstics com cartolines o post-it.
- Jocs de rol: recrear l'ús dels equipaments públics.
- En projectes urbanístics o de disseny d'equipaments, ús de prototips o maquetes.
- Formes d'expressió artística grupals, com ara compondre cançons en grup o fer dibuixos.

Consells per reconduir la desigualtat en les deliberacions

1. En la benvinguda i en la roda de presentació

- Explicar la importància que tothom s'hi pugui expressar còmodament.
- Animar a exposar les motivacions personals per participar.
- Evitar citar l'expertesa, la formació, l'ocupació o el càrrec dels participants.
- Delimitar el temps i evitar interrupcions.

2. En el diàleg

- Crear subgrups reduïts per facilitar el reconeixement mutu i que parli tothom.
- Animar a l'escolta activa.
- Adaptar-se al vocabulari i l'idioma de les persones participants.
- Controlar el temps d'intervenció i animar les dones amb actitud més passiva.
- Gestionar els conflictes creativament, procurant trobar propostes compartides i equilibrades.
- Recollir les opinions amb eines visuals que permetin identificar les idees repetides.
- Aprofundir en les argumentacions que hi ha al darrere de les idees expressades per les dones amb menys tradició participativa.

3. Davant una intervenció emocional basada en experiències personals o subjectives

- Agrair la confiança i, si fos necessari, oferir la possibilitat de sortir de l'espai.
- Valorar l'aportació i aprofundir-hi, sense posar el focus en la manera com s'ha formulat.

4. Davant intervencions més llargues en homes, demandes de reconeixement, interrupcions...

- Assenyalar-les quan es produeixin.
- Explicar per què limiten la participació lliure de les dones.

5. Davant situacions de discriminació o agressió verbal, física, simbòlica o ambiental

- Aïllar de forma ràpida i conscient les pràctiques que atemptin contra el respecte mutu.
- Aturar el debat per visibilitzar les actituds i verbalitzacions sexistes, masclistes, racistes, capacitistes o LGTBIfòbiques.
- Adaptar la resposta al grau de violència, focalitzant en la persona que ha rebut l'agressió, preguntar-li què necessita i oferir-li un espai segur per relaxar-se.
- Aclarir a qui actua com a part agressora que no es toleren actituds discriminatòries o violentes.
- Si fos necessari, demanar a qui hagi actuat com a part agressora que surti de l'espai i valori com pot reparar el dany.

6. En la posada en comú

- Tenir en compte que els homes són més propensos a presentar-s'hi voluntaris o a ser proposats com a portaveus dels subgrups en temàtiques tradicionalment masculinitzades i en grups majoritàriament masculins.
- Assegurar que les conclusions recullen les aportacions de tothom.

Sorteigs

Més enllà de la composició dels minipúblics, que ja hem esmentat, altres possibles usos dels sorteigs són:

- Definir l'ordre d'intervenció de les participants en els subgrups.
- Triar la persona representant de cada subgrup.
- Establir com es prendran les decisions: unanimitat, consens, majoria, etc.

A comprovar en les deliberacions		
	Sí	No
3.1 La diagnosi inclou un eix de perspectiva de gènere.		
3.2 Es fa una diagnosi participativa amb perspectiva de gènere		
3.3 S'obren tallers segurs per a dones.		
3.4 S'utilitzen tècniques escèniques.		
3.5 Sessions autogestionades en entitats vinculades amb dones de realitats diverses.		
3.6 Es traslladen els resultats dels tallers segurs a sessions generals.		
3.7 L'espai s'ajusta a la realitat quotidiana de les dones a interpel·lar.		
3.8 L'espai és accessible per a tothom i està ben comunicat en transport públic i situat en un carrer ben il·luminat i transitat.		
3.9 Hi ha sala de lactància i zones de descans o punts de cura per a persones en situació de dependència.		
3.10 S'organitzen actuacions participatives infantils en paral·lel.		
3.11 Es dupliquen les sessions al matí i a la tarda.		
3.12 L'horari no coincideix amb les entrades i sortides escolars.		
3.13 Es mesuren les diferències entre homes i dones en la forma d'expressar-se.		
3.14 La dinamització contrapesa els elements que situen les dones en inferioritat de condicions en les deliberacions.		
3.15 Es dona valor a tot tipus d'expressions i narratives, incloent-hi les que no estan basades en el llenguatge racional.		
3.16 La dinamització fomenta un diàleg creatiu i cooperatiu en lloc de debats competitius.		
3.17 Es neutralitzen les actituds sexistes, masclistes, LGTBIfòbiques, racistes, classistes o capacitistes.		
3.18 Es sorteja l'ordre d'intervenció i el rol de portaveu.		
3.19 S'ha establert la forma com es prendran les decisions.		

3.4 En la fase de tancament i retorn

S'ha d'organitzar la informació obtinguda en les deliberacions de forma que maximitzi la influència de la participació sobre les decisions. D'aquesta manera, si la participació ha estat igualitària, les polítiques públiques també ho seran.

Per altra banda, cal ser conscients que les desigualtats de gènere han estat vigents durant mil·lennis i que són transversals a tota la societat, inclosa la participació ciutadana. Desmuntar-les requereix un treball de millora contínua basat en l'observació i l'anàlisi permanent de les actuacions.

26

3.4.1 El document de resultats

Si el document sistemàtic que recull el discurs col·lectiu incorpora una anàlisi dels biaixos produïts en les deliberacions, així com l'impacte de gènere que causarien les aportacions i propostes que conté si es transformessin en decisions, es podria valorar millor l'efecte que tindrien sobre l'equitat.

Per tant, el document de resultats ha de recollir:

- Totes les afectacions i aportacions aparegudes en les deliberacions en què es basen les realitats diferencials de dones i homes, amb independència de la retòrica utilitzada per les persones participants.
- Una valoració dels biaixos de gènere, tant per la presència diferencial de dones i homes com pel diferencial en la capacitat d'influència sobre els resultats. Aquesta informació la podem treure de l'avaluació del procés participatiu.

3.4.2 La rendició de comptes

La devolució i el retorn a la ciutadania hauria d'explicar quin impacte han tingut els resultats del procés participatiu sobre la decisió:

- Quines propostes han estat rebutjades perquè perjudicarien l'equitat de gènere.
- Una explicació global sobre l'impacte de gènere que tindrà la decisió.

3.4.3 L'avaluació

Necessitem avaluar amb perspectiva de gènere si volem millorar l'equitat dels processos participatius. No només a partir dels tallers presencials, on l'avaluació és habitual, sinó també de la participació en les plataformes digitals, com Participa.gencat.cat o Decidim.

Disseny dels qüestionaris

- Haurien d'incorporar la categoria «no binari» en la pregunta sobre el gènere.
- Haurien de preguntar:

Sobre la conciliació, l'espai i l'horari, la temàtica i la difusió.

Si s'ha incorporat satisfactòriament la perspectiva de gènere en el procés participatiu.

Recollida dels qüestionaris

Les expectatives de les dones, condicionades per la socialització i la vivència de les desigualtats, afavoreixen que valorin més la qualitat de serveis i productes i, per tant, també els instruments participatius.

Per mitigar aquest biaix, un cop recollits els qüestionaris al final de la sessió, convé compartir l'avaluació en el tancament de la sessió perquè les dones assenyalin les barreres experimentades i formulin propostes de millora.

Recollida d'informació en la participació digital

La tendència a la participació telemàtica genera risc de noves desigualtats a causa de la divisòria digital de gènere.

- El disseny de les plataformes digitals hauria de permetre associar cada perfil almenys amb el gènere i l'edat, per obtenir informació dels biaixos en l'activitat de la plataforma: proporció de dones i homes que hi accedeixen, quant de temps hi romanen, qui fa més aportacions, etc., i així prendre mesures correctores si calen.
- Aquesta informació personal hauria de poder quedar oculta per a la resta de participants, tant per evitar prejudicis i discriminacions com per garantir la protecció de les dades personals.

Aquesta informació permetria detectar biaixos.

L'anàlisi

L'anàlisi dels biaixos de gènere s'ha de realitzar:

- En cada procés participatiu.
- Sobre l'evolució en la participació ciutadana al llarg del temps.

En ambdós casos, s'ha de:

- parar atenció a les qüestions que tradicionalment han limitat la participació de les dones.
- creuar el gènere i els altres eixos de desigualtat amb totes les altres variables.

Finalment, s'haurien de convocar jornades amb les entitats feministes i de dones per valorar els resultats de les anàlisis i plantejar millores futures.

Exemples de creuaments de variables
«gènere» i «situació laboral» amb «satisfacció envers l'horari/espai»
«gènere» i «nivell formatiu» amb «temàtica de la deliberació»

A comprovar en el tancament i el retorn		
	Sí	No
4.1.El document de resultats recull les afectacions i propostes basades en les realitats diferencials de dones i homes.		
4.2.El document de resultats inclou totes les aportacions, amb independència de la retòrica utilitzada.		
4.3.El document de resultats valora la influència dels biaixos de gènere en els resultats de la participació.		
4.4.El retorn detalla les propostes rebutjades perquè perjudicarien l'equitat de gènere.		
4.5.El retorn incorpora una descripció breu de l'impacte que ha tingut la decisió presa sobre l'equitat de gènere.		
4.6.Els qüestionaris d'avaluació incorporen la categoria «no binari».		
4.7.Els qüestionaris pregunten sobre la conciliació, l'espai i l'horari, la temàtica i la difusió.		
4.8.Els qüestionaris pregunten si la perspectiva de gènere s'ha incorporat correctament al procés participatiu.		
4.9.Es pregunta a les dones en el mateix espai de participació, en recollir els qüestionaris, quines barreres hi han experimentat.		
4.10.Els perfils de les plataformes digitals permeten mesurar els diferents usos i hàbits de dones i homes en la participació.		
4.11.Es mesura l'evolució temporal dels biaixos de gènere en la participació ciutadana.		
4.12.L'avaluació para atenció a les qüestions que tradicionalment han limitat la participació de les dones.		
4.13.L'avaluació creua la variable gènere, així com les variables dels altres eixos de desigualtat, amb totes les altres variables.		
4.14.Es convoquen jornades amb entitats de dones i feministes per presentar i debatre els resultats de les anàlisis de les avaluacions.		

4

Conclusions

Creure que només pel fet d'obrir processos participatius obtindrem decisions més equitatives és desconèixer que les desigualtats estructurals, com el gènere, es reproduïen en els debats llevat que aquests s'hagin dissenyat amb la metodologia adequada.

La inferioritat de condicions de les dones en la participació es deu al rol assignat tradicionalment, a la socialització rebuda i a les actituds discriminatòries, que històricament les havien exclòs de la vida política, però també deriva de com havíem concebut la participació: la centralitat de la racionalitat i la cerca del «millor» argument havien generat un model competitiu.

En conseqüència, les accions per eliminar les barreres d'accés de les dones a la participació i crear condicions d'igualtat entre homes i dones han d'anar dirigides a superar aquestes dues tipologies de causes. A més, hem de tenir en compte:

- La hiperdiversitat de les dones. Enfront d'una idea abstracta de «dona», la realitat ens diu que és un col·lectiu heterogeni amb múltiples identitats i condicions socials, de forma que sovint hem de focalitzar sobre certes categories de dones que normalment són absents en els processos de participació ciutadana.
- La societat de la informació, que obre pas a la participació digital. La Guia se centra en les trobades cara a cara perquè el repte d'una participació virtual plenament satisfactòria encara resta pendent de resoldre. Per aquest motiu, només fem referència als aspectes de les plataformes de participació que actualment (2020) s'utilitzen per donar suport als processos participatius presencials.

Per superar tots aquestes elements, la Guia proposa eines per a un model alternatiu de diàlegs basats en la cooperació, la reciprocitat i la creativitat, on la prioritat sigui trobar solucions justes i equitatives als problemes públics, de forma col·lectiva i procurant que satisfacin tothom. La participació ciutadana només pot ser justa

amb les dones i promoure que les polítiques públiques eliminin les desigualtats quan la sensació d'utilitat percebuda per les participants s'incrementa i els grups deliberatius són socialment equilibrats.

Com que la vocació de la Guia és tenir caràcter pràctic, es presenten 53 propostes concretes que es poden comprovar si s'apliquen a cada procés participatiu. Però sempre caldrà analitzar les circumstàncies concretes de cada procés participatiu en valorar-ne l'aplicabilitat pràctica.

5

Per saber-ne més

- Ajuntament de Barcelona (2019). Urbanisme i gènere: marxes exploratòries de vida quotidiana. «Quaderns metodològics feministes». Departament de Transversalitat de Gènere.
- Balbo, L. (1994). «La doble presencia». Dins de Las mujeres y el trabajo: rupturas conceptuales. Icaria. URL: <https://ddd.uab.cat/pub/tesis/2009/tdx-0406110-152629/pco1de1.pdf>
- Bolao, J. (2017). La perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'abstencionisme i l'interès per la política. Programa Ciutats i Persones. Col·lecció «CiP Informes», núm. 13. Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS). URL: <https://www.icps.cat/archivos/CiPdigital/cip-i13bolaoalberny.pdf?noga=1>
- Buraschi, D.; Aguilar-Idáñez, M. J. i Oldano, N. (2019). «El enfoque dialógico en los procesos de participación ciudadana». Dins de Quaderns d'Animació i Educació Social, núm. 30, juliol de 2019. URL: [http://quadernsanimacio.net/ANTERIORES/treinta/index_htm_files/El enfoque dialogico. pdf](http://quadernsanimacio.net/ANTERIORES/treinta/index_htm_files/El%20enfoque%20dialogico.pdf)
- Castella, C.; Garcia, M.; Frígols, J. i Stinus, E. (2018). Metodologies i tècniques per a l'acompanyament de processos participatius. Sèrie Benestar i Ciutadania, 15. Col·lecció «Eines». Diputació de Barcelona. URL: https://llibreria.diba.cat/cat/libro/eines-de-participacio-ciudadana_60547
- Ciocchetto i Col·lectiu Punt 6 (2014). Espais per a la vida quotidiana. Auditoria de qualitat urbana amb perspectiva de gènere. Ed. Comanegra. URL: <https://issuu.com/punt6/docs/evq>
- CIVITAS (2015). The Use of Social Media to Involve Citizens in Urban Mobility Projects and City Planning. Policy note. URL: https://civitas.eu/sites/default/files/civ_pol-an3_m_web.pdf
- Coffman, K. et al. (2019). «Gender Stereotypes in Deliberation and Team Decisions». Working Paper 19-069. Harvard Business School. URL: https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/19-069_37653a53-eaf1-4923-ad39-435e038fae58.pdf
- Col·lectiu Punt 6 (2013). Dones treballant. Guia de reconeixement urbà amb perspectiva de gènere. URL: <http://www.punt6.org/wp-content/uploads/2018/01/DONES-TREBALLANT-FINAL-baixa.pdf>
- Consell d'Europa. (1999). Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de buenas prácticas. Informe final de las actividades del Grupo de espe-

- cialistas en mainstreaming (EG-S-MS). Editat per l'Institut de la Dona, Ministeri de Treball i Assumptes Socials.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: a black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. University of Chicago Legal Files, 139.
 - Djupe, P. A.; Sokhey, A. E. i Gilbert, C. P. (2007). «Present but Not Accounted for? Gender Differences in Civic Resource Acquisition». Dins de l'American Journal of Political Science, 51 (4), 906–920. Midwest Political Science Association.
 - Escobar-Rodríguez, O. i Elstub, S. (2017). Forms of Mini-publics: an introduction to deliberative innovations in democratic practice. Research and Development Note, 8 maig de 2017.newDemocracy. URL: https://www.newdemocracy.com.au/docs/researchnotes/2017_May/nDF_RN_20170508_FormsOfMiniPublics.pdf
 - Espiau, M.; Saillard, D. i Ajangiz R. (2005). Género en participación. Un camino por recorrer. Cuadernos, 67. Monográfico. Editorial Bakeaz. URL: <https://www.orekasarea.com/es/publicaciones/gnero-en-la-participacin-un-camino-por-recorrer/pdf-6/>
 - Generalitat de Catalunya (2017). Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2016-2017: memòria i avaluació. Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. URL: http://governobert.gencat.cat/web/.content/30_ParticipacioCiudadana/04_Difusio_i_recerca/avaluacio_de_processos_participatius/2016_2017_memoria_processosparticipatius.pdf
 - Generalitat de Catalunya (2018). Guia per a la incorporació de la perspectiva de gènere en els contractes públics. Direcció General de Contractació Pública i Institut Català de les Dones. URL: <https://contractacio.gencat.cat/ca/principis/contractacio-estrategica/contractacio-publica-socialment-responsable/guia-perspectiva-genere-contractes-publics>
 - Gelambí, M. (2016). Guia pràctica per a la realització de polítiques transversals de gènere en l'àmbit municipal. Diputació de Barcelona. URL: https://llibreria.diba.cat/cat/libro/guia-practica-per-a-la-realitzacio-de-politiques-transversals-de-genere-en-l-ambit-municipal_56866
 - Harrison, L. i Munn, J. (2007). «Gendered (Non) participants? What Constructions of Citizenship Tell Us about Democratic Governance in the Twenty-first Century». Dins de Parliamentary Affairs, 60 (3), 426-436. Oxford University Press.
 - Jorba, L. (2008). «Democràcia deliberativa. La transformació de preferències en el procés deliberatiu». Tesis doctoral. Departament de Ciència Política i Dret Públic. Universitat Autònoma de Barcelona.
 - Karpowitz, C. F.; Mendelberg, T. i Shaker, L. (2012). «Gender Inequality in Deliberative Participation». Dins de l'American Political Science Review, 106 (3), 533-547. Cambridge University Press.
 - Mansbridge, J. (1999). «Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent Yes». Dins de The Journal of Politics, 61 (3), 628-657. The University of Chicago Press.
 - Martínez-Palacios, J. (2017). «Exclusión, profundización democrática e interseccionalidad». Revista Investigaciones Feministas, 15(2), 1-20. URL: <https://revistas.ucm.es/index.php/INFE/article/view/54827/51189>
 - Morgan, K. P. (1996). Describing the Emperor's New Clothes: three myths of education (in)equality. Dins d'A. Diller et al. (ed.). The gender question in education: theory, pedagogy and politics. Westview.
 - Nus Cooperativa (2019). Bibliografia Teatre de les Oprimides. URL: <https://nus.coop/bibliografia-teatre-de-les-oprimides/>
 - OCDE (2020). Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave. OECD Publishing. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en
 - Parés, M. i March, H. (2012). Guia per avaluar processos participatius. Generalitat de Catalunya. Programa d'Innovació i Qualitat Democràtica. URL: <http://governobert.gencat.cat/ca/participacio-ciudadana/difusio-i-recerca/guias-breus-de-participacio-ciudadana/guia-per-avaluar-processos-participatius/>
 - Reeves, A. N. (2015). «Manterruptions, Bropropriation and Mansplaining: Gender Bias and the Pervasive Interruption of Women». Yellow Paper Series. Nextions. URL: <https://nextions.com/wp-content/uploads/2017/05/manterruptions-bropropriation-and-mansplaining-2-yellow-paper-series.pdf>
 - Womenability (2016). «Kit Exploratory Walks». URL: https://issuu.com/womenability/docs/kit_explowalk_womenability

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Acció Exterior,
Relacions Institucionals i Transparència**

